

שלושה סרטים

ברית-מילה, שהוא מזעזע למדי. הוא לא ירכוש אוהדים רבים לרת (ישראל).

עורכת-הדין תנה — שבחלטה אינה דומה לפליציה לנגר — זוכה במישפט הראשון: בית-הדין מיטל עליה את ההגנה על ערבי צעיר ויפהפה (מוחמד בכרי), שנתפס כשהוא מסתתר בבאר, בשעת מירדף אחרי חוליית-פיגוע שעברה את הגבול. עורכת-הדין הכושלת וחסרת-הנסיון, המופיעה נגד המאהב שלה, מצליחה לשכנע את השופטים הצבאיים שהקליינט שלה אינו שייך לחוליה, והוא נרון רק לגירוש מן הארץ. משמע: יש צדק בישראל. אבל הבחור מגיע שוב לארץ, הפעם בטיסה מיסחרית ובניירות מזויפים. מסתבר שהוא רוצה להילחם על זכותו לקבל בחורה את ביתו היפהפה, היחיד ששרד מכפר ערבי שעל חורבותיו קמה התנחלות יהודית. עורכת-הדין מקבלת על עצמה שוב את ההגנה עליו, הופכת את המישפט לסנסציה לאומית, ובינלאומית, ולבסוף

אני מקנא במבקר-הקולנוע. הם מסוגלים לראות סרט ותוך כדי צפייה לפרק אותו לגורמים: עבודת הבימוי, זוויות הצילום, טיב הדרישה. קצב העלילה, רמת המישחק של פלוגי ואלמוגית, וכן הלאה. הכל מיקצועי שבמיקצועי.

ואילו אני צופה-קולנוע תמים. אני רואה סרט, ומתרשם ממנו כמו שהוא. אוהב או לא-אוהב. בסוף די קשה לי לברר עם עצמי מדוע אהבתי או לא-אהבתי.

לכן אני נוהר מאוד מפני כתיבת ביקורת-קולנוע. לכל היותר אני יכול לדווח על ההתרשמות הפרטית שלי כצופה.

בימים האחרונים ראיתי שלושה סרטים שנויים-במחלוקת. כל אחד מהם יותקף בוודאי מכיוונים שונים, מיקצועיים ופוליטיים. אך מה אני יכול לעשות? שלושתם מצאו חן בעיני, מסיבות שונות.

הכסף והנשק

על הסרט הראון כבר נכתב הרבה, גם בשבועון זה. זהו הסרט מגש הכסף של יהודה (ג'ארד) נאמן, בשיתוף עם רעייתו, הפסיכיאטרית רוחמה שרון, שכתבה את השח.

זהו סרט עלילתי. לכאורה, אין הוא מתיימר להיות יותר מזה. סיפור על קצין-צנחנים מקיבוץ, מעין אורי אריב, שהסתבך עם קבוצה שמאלית קיצונית, יהודית-ערבית, הוא מביא לה כסף מגרמניה. הקבוצה רוצה להשתמש בכסף כדי לקנות נשק ולפתוח בסידרת פיגועים. הוא נרתע מכך, ויחד עם חברו הערבי רוצה להקריש את הכסף לפיתוח פעולות תרבות והסברה, מפני שהמילה חזקה מן הרובה.

השב"כ עולה על עיקבותיו, ובסוף הוא נשחק בין הקי"צונים משני הצדדים. מוסר-ההשכל: מר גורלו של האדם המתון, שוחר-השלום. הוא יתפס כאש הצולבת של הקנאים משני הצדדים.

אפשר למתוח ביקורת על פרט זה או אחר בעלילה, על קטע זה או אחר של השח. אבל זהו סרט עלילתי אמיתי, וצפיתי בו כפי שצופים כסרטי-מתח. מכיוון שאני מכיר

נאמן

כמה מן הדמויות בחיים, וביניהן הדחשבו הירוק של רוחמה, זה הוסיף עניין. אהבתי את צילומי הנוף, שבהם בלטו שני מקומות האהובים עלי במיוחד: נמל-עכו ונמל-יפו.

אך לא זה העיקר: מעבר לעלילה, המארת כאן פינה של המציאות, שלא הופיעה, כמדומני, בשום סרט ישראלי: התסיסה בקרב הנוער הערבי בישראל, המילחמה בין הקבוצות הלאומיות-שמאליות ובין שרות-הביטחון-הכללי.

אין ספק לגבי השקפותיו של ג'ארד עצמו, ולכן היה צפוי כי יציג קאריקטורה מילצתית של איש השב"כ. אבל הוא נוהר מכך. במידה מסוימת, איש השב"כ הוא הרמות האמינה ביותר בסרט כולו — אדם שיש לו השקפת-עולם ברורה, שמטרותיו ושיטותיו אינן ספק לגבי השקפותיו של ג'ארד עצמו, והוא עושה זאת בשיטות המקובלות עליו — בלי אלימות, אם אפשר; תוך שימוש כאלמות, אם יש צורך. הוא נוקשה, קשוח, צ'ראופק, ערום, דבק-במחמה.

לגבי רב-רובם של הצופים הישראליים זוהי מציאות בלתי-מוכרת, רחוקה מתודעתם. אם הסרט יכריח אותם, נוסף על ההנאה הרגילה מסרטי-מתח, להתמודד עם מציאות בלתי-מודעת זו, זה טוב.

הפרקליטה והקליינט

הסרט השני שונה לגמרי, ובכל זאת דומה מאוד. מתנוסס עליו שם גדול: הבימאי שלו הוא קוסטה גאבראס, איש-הקולנוע היווני-צרפתי, שהת-החופש של עמים שונים.

הסרט זי, שחשף את מוראות מישטר-הקולנועיים במולדתו היוונית, כבר הפך קלאסי. גם שאר סרטיו מוקדשים למילחמה בעריצות.

הסרט חנה ק' שונה מסרטים אלה, מפני שאינו מתאר את המציאות בשחור-לבן. לא רק שהצופים על הבד מרהיבים ביופיים — ירושלים, ונופים אחרים של הארץ, נראים על הבד כקסומים — אלא שאף

גאבראס

בעלילה יש גזונים רבים. גם כאן אין ספק לגבי ריעותיו של הבימאי — הוא אוהד את העניין הפילסופי. אבל הישראלים אינם מופיעים כמפילצות, כמו הקולנועיים היווניים או הערבים הדרום-אמריקאיים בסרטי

הקולנועיים. העלילה היא פשוטה. במרכזה עומדת עורכת-דין ישראלית צעירה, שנפרדה מבעלה הצרפתי, והמנהלת רומן ורפף עם אחד מאנשי התביעה הכללית, ההופך אב לבנה. (יש צילום מפורט של

זהו סרט תיעודי-פיזי. במרכזו עומדות שלוש נשים כבנות 80, חברות קיבוצי השומר-הצעיר, חלוצות מננות העלייה השלישית.

מה אפשר להפיק משלוש קשישות כאלה? עולם ומלואו — סיפור קסום ומקסים. הירווי וטראגי, אנושי ונשי, מרגש ומותר, אחריו מישקע עמוק.

על הבד נראים שלושה בדרים — נוף העמק כפי שהוא כיום; הנשים הקשישות המספרות על חייהן; וסרטי-יומן מן התקופה שעליה מספר, ותמונות מן האלבומו האישי של השלוש, שהיו כולן נערות יפות, חזקות, לחמוות, חלוצות, פמיניסטיות מושבעות.

אך הסיפור עמוק הרבה יותר. לנגד עיני הצופה קמה ארץ-ישראל של 1920, קם רור שיכור-חלומות ושיכור-מעשים, ננועה שאולי לא היתה יפה ממנה במאה ה-20 בעולם כולו. ומעבר לאופק כבר מצטיירת ראשיתה של הטרגדיה, שעתידה היתה לאכול כל חלקה טובה.

החלום הציוני, בניין הארץ ומילחמת הנשים על השוויון בחברה האיראלית — כל אלה מופיעים כאן כמיקשה אחת. שלושתם מתגשמים ב-כיבוש העבודה" — רעיון שבו מתגלמים כל הנשגב וכל הטראגי שבמפעל הציוני: הפיכת היהודים והיהודיות לעם עובד (מה יפה יותר?) משתלבת עם רחיקת רגליהם של הפועלים הערביים.

הנקמה באה בסוף, והיא נרמזת בעדינות. פועל-בניין ערבי בונה בית בקיבוץ, וכאשר הוא נשאל אם ידוע לו שפעם היו הנשים פועלות-בניין בקיבוץ, הוא עונה באירוניה שלא-ככוונה: "זה היה לפני זמני. שמעתי על זה. אבל עכשיו עובדים הפלסטינים והנשים בקיבוץ חזרו למקומן הנכון בבית."

כל אחת מן הנשים בסרט — אמה תלמי הנהדרת, שולמית בת-דודי (אחותו של יעקב חזן) ויטקה מיכאלי — מתמודדת עם מאוין ההישגים והאכזבות בדרך משלה. בסוף הסרט הן נראות כענקות, מול דור הנכדות והגינות.

אם סרט זה לא יוצג בטלוויזיה הישראלית, תהיה זאת שערוריה.

חיבוק של חנטריש

מרי פעם שואלים אותי עיתונאים זרים: האם תיתכן הפיכה צבאית בישראל? מה יקרה אם אריאל שרון או רפאל איתן יקראו מחר לצבא לתפוס את מישכן הכנסת, מישרד ראשיה-הממשלה ובניין התלוויזיה?

הכל יודעים שמנחם בגין אמר פעם שאם אריאל שרון יתמנה כשר-הביטחון, הוא ישלח את הטנקים להקיף את מישרד ראשיה-הממשלה. לפי שעה זה לא קרה. האם זה יכול לקרות? אני נוהג להשיב לשואלים: "אגיד לכם בדיוק מה יקרה. אם אריק או רפול יכנס מחר את מפקדי צה"ל ויגיד להם, חברה, זהו זה, מחר עולים על ירושלים לתפוס את השלטון! הם יפרצו בחצוק ארץ, ובוה ייגמר העניין."

מניין הביטחון הזה? יש לו כמה סיבות, אך החשובה ביותר היא זו: אין בישראל צבא שכיר.

צבא-שכירים יכול לתפוס את השלטון. מפני שהוא מנותק מן הציבור. הציות למפקדיו עולה על כל ערך אחר, ועל כן יכול מפקד לקרוא לו לחולל הפיכה.

לא כן בחברה דמוקרטית, הקוראת לכל אורחיה להתחלק בתפקיד המכובד של ההגנה על המדינה. צבא כזה לא יחולל הפיכה. אלא אם כן העם כולו רוצה בכך — ואז שוב אין זו הפיכה, אלא מהפכה מש.

צה"ל מורכב משלושה סוגי חיילים: משרתי-החובה, המגויסים מקרב הציבור כולו; אנשי-המילואים, המגויסים גם הם כן; ואנשי-הקבע, שהם אומנם חיילים מיקצועיים, והדרושים כדי לאייש תפקידים המחייבים ותק ונסיון, כגון תפקידי-פיקוד. הסוג השלישי הזה יכול להתקיים בצבא דמוקרטי ועממי רק מפני שאינו מרכיב ביחידות נפרדות, אלא מפורד בכל רחבי הצבא, כך שאינו יכול לשנות את מהותו.

יש רק הריג אחד: מישמר-הגבול. אני בטוח שיש בו הרבה אנשים טובים, אמיצים, בעלי כוונות טובות. אך אני משוכנע שאין לו מקום במדינת-ישראל הדמוקרטית.

גם אחרי תשרי-השרות שהוקרן בטלוויזיה, במיסגרת מבט שני, אני משוכנע בכך — ואולי עוד יותר.

הבה נקרא לילד בשמו: מישמר-הגבול הוא צבא שג שכיר-חרב. זהו הצבא השכיר היחיד שיש במדינת-ישראל. מכל הבחינות, זהו צבא קולוניאלי מובהק, במשמותיו, באופי ובהרכבו. אין זה מיקרה שיש בו אחוז כה גבוה (20%) של מי שמכונים בכינוי הנתעב, בנ"מי-עוטים". כלומר, ערכים בני הדת הדרוזית (או לפי השקפה אחרת, בני העם הדרוזי המפורד בין כמו מדינות). כל הצבאות הקולוניאליות — של בריטניה, צרפת ספרד, בלגיה ועוד — נעזרו תמיד בחילות-עזר שגויסו מקרב האוכלוסיה המקומית במושבות, על פי העיקרון ששכירים אלו יהיו נוקשים, קשוחים ואף אכזריים יותר ביחסם לאחיהם מאשר חיילים מבני ארץ-האם.

פראנקו חולל את ההפיכה הפאשיסטית בספרד בעזרן השכירים המארוקאיים שבצבא הספרדי. (חלק ממארוקו היה א מושבה ספרדית.) הצרפתים ניסו לרכא את מילחמת-השיחור האלג'ירית בעזרת לגיון-היהודים (וכמה צננות, שהתגנבו אישה לתשרי-שרות זה, נראות כאילו נלקחו מן הסרט הקרוב על אלג'יר). את הגורקאס והסיקים, שכירי-חרב ששירתו בצבא הבריטי, ראינו כאן בארץ.

(המשך בעמוד 66)

מציעים לה השילטונות הסדר עקום, שיחזיר לאיש את הבית, ושישים קץ למישפט המכיר.

הקליינט, שנחלש משביתת-דעב ככלא, ושאינו לו מקום מגורים, עובר זמנית לגור אצלה. היא מתאהבת בו, ואהבה זו מעורבת בחזר ומחזר שמא הוא בכל זאת טרוויסט. היא נקרעת בין שלושת הגברים — הבעל הצרפתי, המאהב הישראלי-הממסדי והקליינט הערבי — ולבסוף באים המאורעות ונוטלים את ההחלטה מידיה. היא מתנתקת מכל הגברים שבחיה ומגיעה למציאות זהותה העצמית. זהו סרט עלילתי. אך אולי גם אלגורי: מה שקורה לפרקליטה, צריך לקרות למדינת-ישראל.

גם סרט זה מטיל את האור על חלק מחיינו, שרב הישראלים אינם מודעים לו, או אינם רוצים לדעת אותו.

כל זה נעשה בידו הבטוחה של אמר רבניסון — החל מתיאור החיפוש בכפר הערבי, בראשית הסרט, וכלה בסצינה המסיימת, הממסמת, של היחידה למילחמה-בטרור הצובאת על בית הפרקליטה.

הערבים יאהבו את הסרט מפני שהגיבור הוא ערבי גאה, יפה-תואר וקונף-קומה (תרתי משמע). היהודים יכולים להתנחם בכך שגם הצד שלהם מוצג איכשהו — המדינה של ניצוליה-השואה צריכה להגן על עצמה מפני טרור.

אין בסרט כוונה-מתח של סרטי-הקודמים של קוסטה גאבראס, מפני שברור שליבו חצוי. גם כנפשו שלו קיימת הדילמה המטרידה את העולם כולו בגישתו לסיכסוך זה: האהרה הטיבעית לצד המדואק, הפלסטיני, וההבנה למניעיו של הצד החזק, הישראלי, שאינו רומה לשילטון-דיכוי וביגרות. מישוה יכול לראות בכך חולשה של הסרט. בעיניי זוהי חולשה מבורכת.

ההוקו והסרפא

הסרט השלישי שונה לגמרי — אך הוא חוזר, בסופו של דבר, לאותו הנושא. שמו: אנו באנו — בנות האוטופיה.

כאשר טילפנה לי ערנה פוליטי והזמינה אותי להקרנה של סרטה, רחיתי כמה פגישות והלכתי לראות. אני מתייחס ברצינות רבה לאשה זו. לא הופתעתי כאשר התברר כי הייתי אחד מתריסר צופים בלבד, שהטריחו את עצמם לבוא להקרנה, רובם נשים.

ערנה נולדה בצידון, עלתה ב-1966 לארץ, עברה זמךמה בטלוויזיה הישראלית ופועלת מאז בעיקר בחו"ל.

היא פמיניסטית לוהטת, שמאלית ואוהדת העניין הפלסטיני. והיא עשתה את אחד הסרטים הציוניים ביותר שראיתי מימי.

פוליטי